

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОШКІЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Волинець Ю.О., Стаднік Н.В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті висвітлено теоретичні аспекти проблеми формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку. Розкрито основні поняття дослідження: «культура», «екологія», «екологічна свідомість». З'ясовано роль екологічної свідомості особистості. Визначено принципи екологічного виховання. Охарактеризовано складові професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до екологічного виховання дошкільників.

Ключові слова: професійна діяльність, дошкільна освіта, готовність майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку, культура, екологія, екологічна свідомість.

Постановка проблеми. В Україні на сьогоднішній день особливого значення у змісті підготовки майбутніх фахівців вищих педагогічних навчальних закладів набуває екологічна складова. Оскільки в сьогоднішніх умовах постає проблема більш раціонального використання природних ресурсів і збереження довкілля для нашої держави, стратегічним завданням для підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, перш за все, повинно бути формування екологічної культури та свідомості. Особливої актуальності це завдання набуває при підготовці фахівців, чия майбутня професійна діяльність пов'язана з проблемами збереження, відтворення і використання природних ресурсів. Саме тому, важливу роль тут має відігравати якісна екологічна освіта підростаючого покоління. З іншого боку, важливу роль у вирішенні екологічної проблеми відіграє громадськість, активна позиція особистості, локальної громади, суспільства в цілому.

Незважаючи на широкий науковий інтерес, питання про професійну готовність майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей ще не отримало належної уваги дослідників. Потреба підготовки педагога з дошкільної

освіти, здатного здійснювати професійну діяльність з окресленої проблеми, зумовила наш інтерес. Таким чином, навчально-виховний процес вищого навчального педагогічного закладу має забезпечити ґрунтовну професійну підготовку майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання та створити сприятливі умови для виявлення і розвитку їхніх творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади екологічної освіти і виховання, склалися на основі гуманістичних ідей видатних педагогів різних епох (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський,). Проблеми формування суспільної та індивідуальної екологічної свідомості відображено у працях філософів (В. Деркач, В. Крисаченко, В. Кремень, А. Кочергін, А. Толстоухов, М. Хілько, Г. Швєбс та ін.). Вагомими для нашого дослідження стали наукові розвідки підготовки фахівців дошкільної освіти висвітлено у дослідженнях Л. Артемової, Г. Беленької, О. Богініч, А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Лисенко, М. Машовець, Т. Поніманської, Г. Тарасенко, які вивчали проблему готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зробивши аналіз зазначених вище праць, ми можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день прослідковується недостатній рівень сформованості екологічної культури сучасної студентської молоді, їхньої відповідальності за стан навколишнього природного середовища і практичної підготовки до збереження й охорони довкілля. Екологічні зміни носять масштабний характер і негативно впливають на життя та здоров'я людей, тому концепція екологічної освіти дітей дошкільного віку є досить актуальною. Сучасний заклад дошкільної освіти має виховати покоління з ґрунтовними екологічними знаннями, екологічною культурою та свідомим ставленням до оточуючого середовища.

Незважаючи на існуючі напрацювання і запити практики щодо існуючої проблеми, а, відповідно, й сформованості готовності дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку ще не знайшли ґрунтовного вирішення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкрити проблему формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. З метою вдосконалення проблеми формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку важливо з'ясувати сучасний стан цієї підготовки. Одним із пріоритетних напрямів розвитку України на шляху її інтеграції з країнами Євросоюзу є екологічна безпека в усіх сферах діяльності. Її забезпечення тісно пов'язано з підготовкою якісно нової генерації спеціалістів, не тільки озброєних фаховими знаннями для вирішення проблем і подолання локальних екологічних криз, але й здатних до продуктивної міжнародної співпраці. Ідеї вдосконалення навчання через інтеграцію навчальних дисциплін, їх міжпредметні зв'язки висловлювалися ще класиками педагогіки (І. Герbart, Я. Коменський, Д. Локк, І. Песталотці, К. Ушинський) [8, с. 313].

Н. Лисенко зазначає, що для того, щоб на практиці реалізувати високий рівень екологічного виховання, необхідно чітко уявити методіку цієї роботи. Основними стадіями цього процесу учена визначає засвоєння дітьми екологічних знань та перетворення їх в елементи переконань як основне ядро свідомості [5, с. 140].

Розглянемо поняття «культура» та «екологія». В педагогічному словнику «культура» (від лат. *kultura* – виховання, освіта, розвиток) визначається, як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства протягом його історії [7]. *Екологія* (грец. *oikos* – будинок, дім) – один із розділів біології, який досліджує взаємовідносини між біотичними та соціальними цілісностями та їхнім середовищем [3].

За Н. Лисенко «екологічна свідомість – це властивий людині стереотип ставлення до навколишньої природи через засвоєння виробленої системи знань» [4].

Завдання педагога вищого педагогічного навчального закладу полягає в тому, щоб розбудити інтелектуальні сили сучасної молоді, показати їм морально-етичну сторону людських відносин з природою, забезпечити багатогранні умови

спілкування учнів з природою. Важливим чинником обґрунтування технології екологічного виховання та практичної природоохоронної діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі є необхідність врахування таких *основних принципів*: пізнання природи як єдиного цілого; морально-естетичний вплив природи на особистість дитини; єдність патріотичного, емоційного, пізнавального ставлення до природи і практичних дій її збереження.

Науковці Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна, висувають перед майбутніми фахівцями дошкільної освіти завдання сформувати у дітей естетичне ставлення до природи, вміння помічати її красу, милуватися об'єктами та явищами природи, відчувати свій фізичний та емоційний зв'язок з нею [2, с. 155]. Можливість і успішність вивчення законів природи в дошкільному дитинстві доведено численними психологічними та педагогічними дослідженнями (О. Запорожець, Н. Лисенко, Л. Міщук, С. Ніколаєва, З. Плохій, М. Поддяков, Н. Ришова, П. Саморукова, О. Терентьєва, І. Хайдурова тощо).

Отже, екологічна освіта й виховання не можуть зосереджуватися тільки на оволодінні дошкільниками екологічними знаннями чи відповідними нормами, правилами поведінки. Основною метою екологічної освіти й виховання є формування і розвиток екологічної культури особистості. Значимо, що успіх педагогічної майстерності студентів вищих педагогічних навчальних закладів значною мірою залежить від сформованості відповідного рівня екологічної культури. Водночас, щоб забезпечити ефективне виконання завдань, які висуває перед вихователем суспільство, обмежитись формуванням якихось окремих сторін особистості педагога не можна.

Актуальним для нашого дослідження є розуміння професійної готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку як закономірного результату цілеспрямованої підготовки, самовизначення, самоосвіти, що регулює діяльність та забезпечує її ефективність. Водночас, готовність особистості до будь-якої діяльності та виконання практичних дій у сучасних наукових дослідженнях та психолого-педагогічній літературі розглядається з різних точок зору: як прояв цілісної інтегративної якості особистості, що передбачає мобілізацію психологічних та фізичних сил людини і дає змогу оптимізувати діяльність; характеризується емоційно-ціннісним ставленням до виховання, стійкою професійною спрямованістю, наявністю відповідних знань та умінь; як психологічний стан особистості, що виявляється наявністю у суб'єкта образу структури певної дії і постійної спрямованості на її виконання, цілісність стану визначається повноцінним розвитком, що взаємодоповнюється та взаємообумовлюється інтелектуальним, мотиваційним та операційним компонентами у структурі особистості [9, с. 23]; як цілісне, системне, інтегративне утворення особистості, що передбачає єдність теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти; містить переконання, ставлення, мотиви, почуття, інтелектуальні та вольові якості, знання, вміння, навички й налаштованість на певну поведінку; є мірою професійної зрілості вихователя

і забезпечує швидку адаптацію, актуалізацію, використання у педагогічній практиці знань, умінь і навичок, набутих у вищому навчальному закладі [7, с. 63-64].

Суттєвою ознакою екологічних знань є те, що вони відображають не лише існуюче, а й необхідне, тобто спрямовують на майбутнє, даючи певну орієнтацію діям людей у використанні ресурсів природи для розвитку суспільства [8, с. 222-224]. Водночас, О. Безпалько характеризує готовність до діяльності як психологічний стан, як характеристику, якість особистості, сукупність мотивів, установок, почуттів, знань та вмінь тощо. Автор підкреслює, що розбіжності у розумінні сутності готовності можна пояснити «рівнем, на якому вона розглядається: функціональному чи особистісному» [1, с. 37].

Отже, зміст і структура поняття «готовність» зумовлюється таким видом діяльності, який є кінцевою метою підготовки майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. У контексті нашого дослідження, акцентуємо увагу на формуванні готовності майбутнього дошкільного педагога до екологічного виховання дітей дошкільного віку, виділивши два компонента готовності: *особистісна* та *педагогічна*.

Особистісний компонент готовності відображає мотиви, ідеали, установки та професійні можливості майбутніх фахівців дошкільної освіти. Будь-яка діяльність потребує від людини індивідуальних психологічних якостей, що слугують передумовами її успіху, тому суттєве педагогічне значення у процесі формування екологічної культури дитини дошкільного віку, має культура ставлення до природи самого вихователя дошкільного навчального закладу. Таким чином, перший блок у структурі професійної готовності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до екологічного виховання (*особистісна готовність*) відображає особливості ставлення та характер діяльності дошкільного педагога стосовно природи, певною мірою визначає зацікавленість педагога в діяльності з екологічного виховання у дошкільному навчальному закладі, її характер. Зауважимо, що особистісна готовність майбутнього фахівця з дошкільної освіти до екологічного виховання у структурі професійної готовності відображає особливості ставлення та характер діяльності до природи. *Другий компонент готовності* має відображати професійні якості педагога – знання, уміння, навички, мотиви діяльності, професійної майстерності, які необхідні для створення сприятливих умов,

для формування екологічної культури дітей дошкільного віку. Отже, формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку, визначаємо як єдність двох взаємопов'язаних компонентів. Особистісна готовність майбутніх вихователів до екологічного виховання полягає у бажанні самого студента до пошуку інформації, її сприймання під час навчального процесу у ВНЗ.

Таким чином, ефективність та всебічність формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку у педагогічній діяльності визначається комплексом заходів, які передбачають теоретичне ознайомлення зі змістом, формами й методами організації виховного процесу, що реалізується шляхом засвоєння спеціальних знань на лекційних курсах; оволодіння прийомами та методами педагогічного впливу під час проведення практичних та семінарських занять; практичну роботу із набуття навичок і вмінь організації процесу екологічного виховання дошкільників під час педагогічної практики у ЗДО тощо. Екологічне виховання являє собою цілеспрямовану педагогічну діяльність, розраховану на заміну якісних параметрів ставлення людини й суспільства до всього навколишнього середовища. Перебудова індивідуальної та суспільної свідомості є провідним фактором. Розуміння того, що людина нерозривно пов'язана з довкіллям, цілком і повністю залежить від стану природи, зумовлює докорінно перебудовувати відносини з нею: діяльність спрямована на розв'язання екологічних проблем, має стати нормою людської етики. У зв'язку з цим виникає необхідність у засвоєнні знань, умінь, досвіду, які стосуються сучасної екології.

Висновки і пропозиції. Отже, проведений аналіз засвідчив, що проблема формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку, буде залежить від ефективності створення умов, пошуку нових організаційних форм і методів, спрямованих на розвиток творчої активності студентів та прагнення їх до дослідницької діяльності, які сприяють особистісно-професійному розвитку і саморозвитку педагога-дослідника. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Отримані результати доводять необхідність подальшого урізноманітнення форм та методів професійної підготовки майбутніх фахівців р з дошкільної освіти до екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Список літератури:

1. Безпалько О. В. Формування готовності студентів до проектування організаційних форм виховної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Безпалько Ольга Володимирівна. – К., 1998. – 190 с.
2. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи. Методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку / Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна // К., 2013. – 155 с.
3. Біологія [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Біологія> – Заголовок з екрану
4. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку навч. посіб. / Н. В. Лисенко // – Львів: Світ, 1994. – 143 с.
5. Нінова Т. С. Підготовка майбутнього учителя хімії до екологічної освіти і виховання учнів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нінова Тетяна Степанівна. – К., 2002. – 221 с.
6. Педагогіка у запитаннях і відповідях. Кузьмінський А. І. – Словник педагогічних термінів [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/49077-slovník-pedagogichnih-termiv.html> – заголовок з екрану.
7. Ращинська Л. І. Формування екологічної культури студентів ВНЗ та середніх спеціальних навчальних закладів / Л. І. Ращинська // Педагогічний пошук – 2013. – № 2 (78). – С. 26-28.

8. Степанюк Н. Особливості формування екологічної культури особистості / Н. Степанюк // Нова педагогічна думка – 2014. – № 3 (79). – С. 222-224.
9. Флешар Є. Дидактичні основи підготовки студентів майбутніх вчителів біології до реалізації екологічної освіти: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Є. Флешар. – К., 1999. – 41 с.

Вольнец Ю.А., Стадник Н.В.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ДОШКОЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ К ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В статье освещены теоретические аспекты проблемы формирования готовности будущих дошкольных педагогов к экологическому воспитанию детей дошкольного возраста. Раскрыты основные понятия исследования: «культура», «экология», «экологическое сознание». Выяснена роль экологического сознания личности. Определены принципы экологического воспитания. Охарактеризованы составляющие профессиональной готовности будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к экологическому воспитанию дошкольников.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, дошкольное образование, готовность будущих дошкольных педагогов к экологическому воспитанию детей дошкольного возраста, культура, экология, экологическое сознание.

Volynets Y.A., Stadnik N.V.

Kiev University Boris Grinchenko

FORMATION OF READINESS OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS TO THE ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL-AGE CHILDREN

Summary

In the article the theoretical aspects of the problem of forming the readiness of future preschool teachers for the ecological education of preschool children are highlighted. The basic concepts of research are described: «culture», «ecology», «ecological consciousness». The role of ecological consciousness of personality is revealed. The principles of ecological education are defined. The components of the professional readiness of future educators of pre-school establishments for the ecological education of preschool children are described.

Keywords: professional activity, pre-school education; the readiness of future preschool teachers for the ecological education of children of preschool age, culture, ecology, ecological consciousness.